

Slovenska beseda

Uredništvo in uprava: Beethovnova ulica šte. 6 - Čekovni račun šte. 17.152 - Izhaja mesečno - Naročnina: Letno 24 din, polletno 12 din

Številka 3

V Ljubljani, 7. marca 1941

Letnik V

Dr. M. Kopša, Beograd:

Narodna radikalna stranka in Hrvati

Mi Radikali in ves srbski narod pod našim vodstvom nismo obžalovali nobenih žrtev, da se zedinimo s svojimi brati Hrvati in Slovenci v eni skupni državi kot svobodni in ravnopravni njeni člani.

Zagrebski «Obzor» je 13. februarja t. l. reagiral na članek g. M. Trifunovića in pa na moj članek, ki ga je objavila «Slovenska Beseda» 6. februarja t. l. Obžalujemo, da nismo v položaju voditi diskusijo z «Obzorom» o vseh vprašanjih, o katerih smo govorili, na enakopravni bazi. Vendar poskusimo vsaj v osnovnih potezah obrazložiti svoje stališče.

Smatramo, in to je stališče Glavnega odbora NRS, da se morajo držati poedinci in stranke v svojem političnem delu osnovnega moralnega načela: da so njihova dela vedno v skladu z besedami in obljubami, torej z načeli, ki so jih proglašali. Radikalna stranka je izvedla v svojem programu eno osnovno načelo, na katerem stoji vse ostalo. To je načelo: «Iz naroda za narod.» To je naš politični aksiom. Kdor ga opusti, je opustil tudi Radikalno stranko. Zato smatra Radikalna stranka vse one svoje bivše prvake, ki so služili protidemokratskim režimom, za definitivno mrtve. Naravno, da Radikali gledamo z istega stališča tudi na delo ostalih strank, ki imajo v svojem programu demokratska načela. Zato je poskus «Obzorovega» uvodničarja opravičiti z gledišča politične morale in doslednosti g. Mačka in druge prvake SDK brezuspešen, ker so na povsem nedemokratski način sklenili sporazum od 26. avgusta 1939 in stopili v antidemokratsko vlado, v kateri vodijo antidemokratsko upravo.

V vprašanju notranje ureditve države smo Radikali vezani s svojim programom samo v pogledu načina njene rešitve, ki mora biti v skladu z navedenim načelom, t. j. rešitev se mora iskati in najti samo v režimu popolne politične svobode z narodom in po narodu. S tem načelom Radikalna stranka stoji in pade. «Obzorov» uvodničar to sam priznava, ko pravi: «Z načelnega stališča se zahteva Radikalnega glavnega odbora ne more ugovarjati» in «Dr. Maček je leta zahteval, da se gre po tej poti, toda zaman.» Vendar pa hoče na zelo preprost način opravičiti g. Mačka in vodstvo SDK, češ da je g. Maček moral opustiti svoj dotodanji pot, ker je prišel odpor iz Beograda. Od koga iz Beograda, tega seveda ne pove. Toda vsakdo ve, da tega odpora ni bilo od strani predstavnikov večine srbskega naroda. «Obzor» je tudi opustil omeniti, da je malo pred podpisom sporazuma od 26. avgusta 1939 g. Maček v imenu HSS in z njim tudi voditelj SDS podpisal sporazum od 8. oktobra 1937 s predstavniki Udružene opozicije, ki je bil zasnovan na načelih svobode in demokracije. «Obzor» tudi ni omenil, da je g. Maček z ostalimi podpisniki tega sporazuma svečano podpisal tudi resolucijo ob priliki triumfalnega sprejema, ki mu ga je pri-

redil srbski narod 15. avgusta 1938 v Beogradu. Mogel bi bil iz te resolucije navesti tudi naslednje stavke: «Potrebno je, da se odstranijo vse ovire, ki so na potu svobodni organizaciji naroda v urejeni in zadovoljni državni zajednici. Zato pozivljemo vse Srbe in Hrvate, da zberejo svoje vrste ter z odločno in vztrajno borbo odstranijo nenarodno in vsiljeno vladavino. ... Samo skupna volja in popolna solidarnost Srbov in Hrvatov jamčijo za boljše bodočnost naše državne zajednice.»

Naravno, da skuša «Obzor» to opravičiti. V njem čitamo: «Z ozirom na ta dejstva in današnje splošne prilike bi bilo želeli, da Radikalni glavni odbor zavzame bolj praktično stališče naproti situaciji, ki jo je ustvaril sporazum od 26. avgusta 1939. Zaradi tega bi se mu ne bilo treba odreči svoji ideologiji. Tudi HSS ni opustila svojega programa, ko je podpisala sporazum od 26. avgusta 1939.» ... «Ali bi mogel Glavni odbor ločiti svoje programatsko stališče od današnjih potreb? Radikali in srbski demokrati so se v tem letu in pol žalibog pokazali kot kruti dogmatiki, ki ne odstopajo od svojega programatskega stališča.» ... «Tudi članek, ki ga je napisal g. Miša Trifunović za «Slovensko Besedo», ni baš dokaz, da so se Radikali odločili za novo politiko, ki bi bila prilagodena današnjim potrebam.» Na koncu pa pravi «Obzor»: «Ni dvojbe, da je potreben kompromis za ureditev odnosov med Hrvati, Srbi in Slovenci. Toda vpraša se, kaj smatra Radikalni glavni odbor v tem pogledu za kompromis. Po izjavah hrvatskega vodstva in po mišljenju hrvatske javnosti je šla hrvatska politika z omenjenim sporazumom po poti kompromisa. Radikalni glavni odbor pa ne smatra, da je to kompromisna pot, marveč misli, da je to čin, ki je škodljiv za srbske interese. Ali bodo Radikali ostali pri tem stališču? Če ne ostanejo, bi bilo želeli, da jasno formulirajo svoje stališče o kompromisni ureditvi odnosov Srbov, Hrvatov in Slovencev, dočim naj se programatska razmotrivanja odlože na poznejši čas, kajti danes je potrebno praktično delo, ki računa z dogodki in potrebami.»

V «Obzoru» od 22. februarja t. l. pa čitamo o sporazumu še naslednje: «Jasno je, da so današnji odnosi med Srbi, Hrvati in Slovenci začasni. Zato je potrebno, da se to začasno stanje zamenja z novo čvrsto situacijo, v kateri bodo smernice za ure-

ditev še nerešenih notranjih vprašanj jasno začrtane. V to svrhu je treba izkoristiti mir, ki ga ima Jugoslavija, da bi bila notranja kompaktnost še jačja...» — «Če bi se dosegel sporazum o končni državni preureditvi med strankami HSS, SDS, JRZ, Muslimani in Slovenci, Radikali in Zemljoradniki (Demokratov «Obzor» ne omenja!), ni dvoma, da bi to odobrila večina hrvatskega naroda, večina srbskega in večina slovenskega naroda. V sedanjem času ni važen način in oblika, po kateri bi se prišlo do sporazuma o ureditvi države, bistveno je le, da se doseže soglasnost med predstavniki glavnih političnih strank pri Hrvatih, Srbih in Slovencih.»

Na ta izvajanja odgovarjamo na kratko tole:

Logično mora vsak sporazum biti izraz kompromisa med gledišči in težnjami pogodbenih strank. V sporazumu od 8. oktobra 1937, ki nosi podpise vodstev NRS, DS, SZS, HSS in SDS je jasno označen pot, po katerem se pride do končnega in pravega narodnega sporazuma med Srbi, Hrvati in Slovenci. Po «Obzoru» bi morali mi Radikali in z nami Demokrati najprej izjaviti, da sprejmemo sporazum od 26. avgusta 1939 tak, kakršen je, da bi dobili pravico sodelovati pri reševanju ostalih še nerešenih vprašanj. Zato nam «Obzor» svetuje, naj zavzamemo bolj praktično stališče in naj se prilagodimo današnjim potrebam, t. j. da gremo po poti, ki ga je izbral g. Maček.

Mi Radikali in ves srbski narod smo prepričani, da smo Srbi, Hrvati in Slovenci drug drugemu blizu kakor trije bratje in da jim je mesto v skupni državi, ustavno-parlamentarni monarhiji, z enim zakonodavnim telesom — parlamentom — in drugimi demokratskimi ustanovami, ki bi omogočale in z jamčile povsod pravo narodno vladavino, najširšo demokracijo, izraženo zlasti v uveljavljenjem samoupravnega načela predjem v oblastih, srezih in občinah.

Z Vidovdanskim ustavom in sporazumom Pašić-Radić iz leta 1925. je bil ustvarjen temelj za uresničenje tega ideala. Če bi bilo odvisno samo od nas Radikalov, bi se bilo to že vse uresničilo, kar bi neslo najlepše sode i Srbom i Hrvatom i Slovincem. Namesto neštevilnih eksperimentov, beganja in potresov, ki še danes mučijo in izčrpavajo narodni in državni organizem, bi imeli danes blaginjo, napredek in procvit na vseh poljih, red in mir, zadovoljen in srečen narod, zdrav in močan državni organizem.

Da smo mi Radikali to zares iskreno želeli in od niške deklaracije 1914, pooblaščen od srb-

skega naroda, dosledno izvajali, ko smo imeli državno upravo v svojih rokah, kolikor je bilo to v naši moči, dokazuje naše delo v času vojne, premirja, med konferenco mira in po njej. To dokazujejo vsi zgodovinski dogodki, iz katerih je izšla današnja skupna država, ter potoki krvi in brezskrajne žrtve srbskega naroda.

Toda odnosi med Srbi, Hrvati in Slovenci niso bili zavisni in niso zavisni samo od tega, kako Radikali in kako Srbi gledajo nanje, marveč od gledišča, ki ga imajo nanje Hrvati in Slovenci in njihovih politični predstavniki. Mi Radikali smo se tega zavedali in smo bili pripravljeni, da razpravljamo zaradi kompromisnega ali narodnega sporazuma (dokaz za to je sporazum od 8. oktobra 1937); nismo pa bili za oktroiranje sporazuma, kakor je sporazum Cvetković-Maček. Mi nismo tedaj brezkompromisni (kruti dogmatiki) kakor pravi «Obzor». Mi smo, kakor smo že naglasili, brezkompromisni v pogledu naše demokratske ideologije, to je ne moremo in je ne čemo žrtvovati «zaradi praktičnih zahtev današnjega časa». «Obzor» misli, da je demokracija ideologija, kateri je mogoče biti veren, a istočasno je po njem mogoče biti v protidemokratski vladi glavni stebler.

Mi smo pazljivo proučili sporazum od 26. avgusta 1939, pa zasledujemo tudi njegovo praktično izvajanje in pisanje hrvatskih listov ter mnogobrojne izjave in govore političnih prvakov Hrvatov. Prepričani smo, da kdor to dela kakor mi, ne more imeti nobenih iluzij o tem, kak je skrajni cilj današnjih političnih voditeljev Hrvatov, izvemši neznatnega števila onih, ki mislijo jugoslovenski. To je n. pr. povsem jasno povedal dr. Mačkov intimni sodelavec, glavni urednik Hrvatskega dnevnika, dr. Ilija Jakovljević, na 40. sestanku HSS, čigar govor je bil cenzurirano priobčen v Hrvatskem dnevniku 3. februarja t. l. Dr. Jakovljević je to povedal, da je ta cilj «samostojna državnost hrvatskega naroda». Povedal je, da HSS zahteva svobodno Hrvatsko in volitve za hrvatski sabor, ker je potrebno, da se ta sestane iz razlogov notranje in zunanje politike. Ko je govoril o sporazumu Cvetković-Maček, je rekel: «Ko je sklenil ta sporazum, je imel vodja hrvatskega naroda med drugim pred očmi tudi to, da smo pred veliko vojno in da se bo po tej vojni ustvarjala nova karta Evrope.»

Ni tedaj skrajni cilj te politike federalistična avtonomija, marveč konfederalistična samostalnost, kar pomenja prenehanje Jugoslavije kot ene države. Mi in ostale opozicijske stranke in ves srbski narod pa imamo drug osnovni cilj: Vzpostavitev narodnega demokratskega režima, ker

smo prepričani, da brez politične svobode, brez narodne vlade in brez stvarne samouprave ni mogoča avtonomija.

Če se to upošteva, potem je razumljivo, da je mogel g. Maček podrediti demokratsko ideologijo praktičnim zahtevam sedanjega časa. Lahko se je odločil, da žrtvuje demokratsko proceduro realizaciji svojega osnovnega cilja, čim je uvidel, da je mogel s tem doseči več kakor je mogel sanjati. Prišel je tako do konfederalistične samostalnosti namesto do federalistične avtonomije in vrhu tega do stvarne hegemonije nad Srbi v vseh krajih Jugoslavije.

Jasno je za vsakega: Smisel avtonomije Hrvatov obstoji v tem, da Srbi ne vladajo Hrvatom, pač pa Hrvati Srbom. To je danes slučaj, ko Srbi nimajo avtonomije, dočim imajo Hrvati v vladi še celo one resore, v katerih so dobili avtonomijo. Tako n. pr. upravljajo Hrvati potom ministrstva financ in trgovine tozadevne posle ne samo v Banovini Hrvatski, nego v vsej državi.

Očividno je, da današnji politični prvaki hrvatskega naroda živijo v pojmovanju dualistične monarhije. To se vidi n. pr. iz članka dr. Digovića, ki je bil objavljen v Zagrebških Novostih 2. februarja t. l. Tam čitamo: «Preureditev naše države se more uspešno izvršiti samo na dualistični podlagi. Dualizem kot temelj državne ureditve omogočuje sintezo srbske in hrvatske države.» Pozornost je vzbudilo, da dr. Digović Slovenec in Slovenije niti ne omenja, bržkone ker jih ne smatra kot del države.

Cilj hrvatske politike je položaj, kakršen je obstojal med Avstrijo in Madžarsko, torej kombinacija realne in personalne unije, torej konfederalni odnos — v bistvu na odповed — ne pa federativna država. Zato so v sporazumu Cvetković-Maček vzete za ustvaritev avtonomnih edinic kot podlaga narodne individualnosti, ne pa pokrajine. Toda z izkušnjami potrjeno pravilo je, da narodne individualnosti težijo z avtonomijo po samostojni državnosti. Zato nimamo danes nobene federativne države več, v kateri so avtonomne edince ustanovljene na načelu narodnih individualnosti. Povsod so osnovna pokrajine, kakor n. pr. Šnica, Kanada, Južnoafriška unija.

Uverjeni smo, da se v tej državi, ki je bila pred vojno, ni moglo ustvariti nove karte Evrope.

Mi Radikali in ves srbski narod pod našim vodstvom nismo obžalovali nobenih žrtev, da se zedinimo s svojimi brati Hrvati in Slovenci v eni skupni državi kot svobodni in ravnopravni njeni člani. Zato smo pobijali Londonski pakt, ki nam je dajal sicer Veliko Srbijo, toda izročal hrvatske in slovenske (Nadaljevanje na drugi strani na drugem stolpcu.)

O političnem pomirjenju . . .

Pretekli mesec je imel na strankinih zborovanjih JRZ v Celju in Mariboru minister dr. Kulovec dva večja govora, ki sta po vsebini nadvse značilna, po svoji pomembnosti pa neodložljivo aktualna.

Samemu bistvu tem govorom nimamo s posebnim oziranjem na splošno stanje v svetu ničesar oporekati. Kdor ima v sebi količkaj domovinske ljubezni in državljanske zavesti, mora take pojave samo iskreno pozdravljati.

Nekateri časopisi so na ta govora reagirali strogo v okviru načelnega gledanja in polemiko, dočim so bili drugi bolj «širokogrudni» in so takoj prijeli na to vabo ter skušali dokazovati istovetnost svoje politične ideologije.

Kakor odkritosrčno pozdravljamo in odobravamo oni del teh govorov, v katerih je poudarjena in podčrtana potreba po narodni skupnosti in političnem pomirjenju, tako ne moremo iti molče preko logičnega zaključka, kateri izhaja iz čitanja teh govorov med vrsticami, kjer se zatrjuje nesporna večina naroda in se na podlagi tega že v naprej vsem drugim odreka politična enakopravnost.

Mi nimamo ničesar proti takemu zatrjevanju, ker vemo, da politična taktika to zahteva. Vendar smo prepričani, da za smisel ter obliko takih govorov, kateri bi morali vsestransko ohraniti videz visoke plemenite geste in kavalirske dolžnosti, ni primerno v isti sapi vabiti vse ob strani stoječe h konstruktivnemu sodelovanju in jim že v naprej «skozi cvetje» odklanjati vsakršno moralno upravičenost vplivnega soodločanja.

Daleč smo od tega, da bi hoteli komur koli dokazovati ali oporekati, koliko ima pristašev, ker predobro poznamo psihološko razpoloženje širokih plasti naroda. Zato se nam ne zdi odveč, da pri tej priliki pribijemo naslednje: 13 polnih let že ni imel narod prilike, da bi svobodno povedal, komu pripada, iz česar bi bil šele lahko razviden točen rezultat, kdo ima večino. Nesporno dejstvo, katero se na to trditve nanaša in ki je nje sestavni del, je pa to, da je od znanega 6. januarja dalje pa do danes imela še vsaka vlada večino . . .

Mimogrede naj omenimo, da smo nedavno podobno zatrjevanje lahko opazili celo pri disidentski akciji bivšega pravosodnega ministra dr. Lazice Markovića, kateri je povsod, kjer koli se je pojavil na zborovanjih, zatrjeval, da ima veliko večino radikalov za seboj. Trditve torej, da ima kdo danes, ki je slučajno na oblasti, veliko in absolutno večino, je imaginarna in obenem znak, ki prinaša svojevrstno tolmačenje.

Omenjena govora g. ministra dr. Kulovca sta bila torej vsekakor simpatična, samo kritičnega čitalca sta morala nekoliko konsternirati.

Če je tenor govora tak, kakršen je, potem bi bilo vsekakor v skladu stvari same in dosledno, da se ne bi z iste strani ob vsaki priliki odklanjalo koncentracijo vseh konstruktivnih narodnih sil.

Saj je več ko logično, da more narodna skupnost v tako težkih časih, kakršni so danes, le takrat doseči svoj stoddostni namen, kadar so pritegnjeni k aktivnemu sodelovanju vsi v poštev prihajajoči politični pokreti. Tudi ta trditev je neovrgljiv politični aksiom.

V zadnjem času vse uglednejše jugoslovansko časopisje zastopa stališče o nujni potrebi koncentracije. Tako med drugim «Hrvatski dnevnik», «Novosti» itd. Posebno zagrebški «Obzor», kateri se je celo za časa politične moči dr. Markovića večkrat upal povedati resnico o njegovem pokretu in moči, se odločno zavzema in doka-

ske pokrajine tujcem. Končno smo žrtvovali še to, kar nam je bilo najdražje: Odrekli smo se tako proslavljeni in cenjeni Kraljevini Srbiji, ter svojo ljubezen do nje prenesli na državo vseh Srbov, Hrvatov in Slovencev, ker smo bili prepričani, da bo ta velika država nudila v skupnosti z brati boljše pogoje in več jamstva za napredek, svobodo in obstanek Srbov, Hrvato-

in Slovencev. V tej veri živimo še danes, pa se bomo borili do skrajnih mej mogočnosti za obstanek in srečo te skupne države, za bratstvo in edinstvo Srbov, Hrvatov in Slovencev, torej za one ideale, ki so bili last največjih duhov in rodoljubov, tako Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Dr. Dinko Puc:

Dr. Dinko Puc:

Beseda o odgovornosti

Kdor prevzame kako delo, je zanj odgovoren. Zidarski mojster, ki gradi hišo, jamči za dobro izdelavo in gradivo, krovec jamči, da streha ne bo prepuščala dežja, krojač in šivilja odgovarjata naročnikom, da se bo obleka prilegala in da bo čedno napravljen. Zdravnik, odvetnik in sploh vsak, ki prevzema, sklicujoč se na svojo strokovno usposobljenost, opravo poslov za druge, je tem odgovoren za povzročeno škodo, če jo je povzročil zaradi neizkušnosti, nemarnosti ali neznanja.

Načelo odgovornosti velja tudi v političnem življenju. Vendar je bistvena razlika med odgovornostjo v zasebnem in javnem življenju. V zasebnem življenju se odgovornost kaže praktično v tem, da mora krivec povrniti oškodovancu vso povzročeno škodo. V političnem življenju pa je odgovornost bolj ali manj teoretična.

Včasih, ko smo poslance še volili, so jih volilci vsaj še sem pa tja poklicali na odgovor. Dogodilo se je, da so kakemu poslancu, ki jih je slabo zastopal ali pa ki je zajadril v napačni kurz, izrekli nezaupnico, ali pa ga celo niso hoteli več voliti. Toda že takrat so bili to zelo redki slučaji, ki so se primerili najnerodnejšim in najnespretnejšim. V glavnem se tudi v tistih časih sposobnost kakega poslance ni presojala po tem, kar je pridobil za svoj okraj ali za svoj narod, marveč le po tem, če se mu je posrečilo priti do politične moči ter tako pomagati svoji stranki do oblasti.

Danes, ko nimamo več volitev, je prav za prav odpadla vsaka odgovornost. Kdor je imel srečo in ga je dvignilo — kar se največkrat dogaja — deloma naključje in deloma sposobnost iz množice na oblast, odločuje sam. On deli zdaj politična mesta, katera dobe tisti, ki so najspret-

stavi koncentracijske vlade, to ne pomeni, da v doglednem času ne bi mogla biti razširjena sedanja vlada z vstopom predstavnikov ene srbske opozicijske stranke. S stališča hrvatskih narodnih interesov bi bilo zaželeno, da bi morebitno tako razširjena vlada imela nalogo nadaljevati s preurejanjem države.»

nejši v spletkah in intrigah. Ti se potem trkajo na prsa, češ za menoj je večina, jaz imam pooblastilo naroda, jaz lahko delam kar hočem, ker jaz in nihče drug ne nosi odgovornosti.

V resnici seveda ne nosi nobene odgovornosti. Dogodilo se je in se še dogaja, da so mu taki predstavitelji naroda prizadeli nečuvano škodo in brezmejno trpljenje. Razume se samo ob sebi, da tega narodu ni nihče povrniti, in mu tudi nihče tega povrniti ne more. Krivec je v najslabšem primeru izgubil svoje mesto, pa užival kljub vsemu življenje v miru in pokoju na kakem gradiču, dasi bi tisočera smrt bila premajhna kazen za zlo, ki ga je napravil.

To tem bolj, ker je sedanji ministrski predsednik svojedobno sam priznal, da srbski del naše države ni primerno zastopan v vladi, odnosno da večina srbskega naroda nima svojih predstaviteljev v vladi. K temu naj dodamo, da tudi napredna Slovenija v vladi že dolga leta ni zastopana.

Sicer se z neko posebno vztrajnostjo v zadnjem času poudarja, da je samo ob sebi umevno, da ima vladajoča stranka v Sloveniji za seboj ogromno večino, zaradi česar v Sloveniji nima nihče drug besede in da zaradi tega lahko oni, ki ima oblast, dela kar hoče.

Če kljub temu izjavlja, da hoče v teh časih, ko gre narodu za biti ali ne biti, nositi sama vso odgovornost, je to dokaz, da tudi ona misli, da ta odgovornost praktično ne postoji in da je nihče ne bo klical na odgovor.

Tako «Obzor».

Povsod v državi prodira bolj ali manj uvidevnost za dejanski složni nastop vseh konstruktivnih političnih sil, samo pri nas v Sloveniji divja še vedno močna burja strankarsko-političnih razprtij in nasprotij.

Vse one, ki so v zadnji številki prejeli položnice, prosimo, da takoj nakažejo naročnino.

Tako «Obzor».

Vse one, ki so v zadnji številki prejeli položnice, prosimo, da takoj nakažejo naročnino.

Mihelčič Ivan:

Obrtniško predstavništvo

Z ustanovitvijo Obrtne zbornice v Ljubljani je dobilo slovensko obrtnišvo svoje najvišje gospodarsko predstavništvo, kateremu je bil pred dnevi postavljen zborniški svet, sestojec iz 20 članov.

Vsa javnost je spremljala žilavo borbo slovenskega obrtnišva za njegovo osamosvojitve v vrhovni obrtniški organizaciji Obrtni zbornici, za katero je bila borba nad 12 let. Deloma se je javnost postavila na čelo z redkimi časopisi na stran obrtnišva, ki je vztrajno zahtevalo samostojno odločanje v obrtniških zadevah, med katerimi je tudi naš list dosledno zagovarjal stališče, naj stanovi sami odločajo o svojih zadevah, vendar pa je velik del javnosti, zaveden po smeri pisanja dnevnega časopisja nastopal proti obrtniškim težnjam osamosvojitve. Zaradi končne odločitve, da dobi obrtnišvo Slovenje tudi v Ljubljani svojo Obrtno zbornico, je morala tudi nenaklonjena javnost obrtništvu priznati uspeh s tem dejstvom.

Vprašanje, ki nam leži pred očmi, je, če zastopstvo v novi Obrtni zbornici ustreza želji obrtnišva, kajti ni vseeno, kdo zastopa obrtniške interese, posebno še ne ob priliki, ko gre za važna odločanja glede začetne imovine nove gospodarske ustanove. Ustanovitev Obrtne zbornice je bila najboljši primer za odločujoče činitelje, pri katerem naj bi dokazali pravilen smisel za obrtniške želje in potrebe, posebno še v tem, kako zbrati vse pozitivne, preizkušene obrtniške delavce, resnične predstavnike obrtnišva k ustvarjanju delu za boljše bodočnost slovenskega obrtnika. Žal ugotavljamo, da je bila storjena velika napaka, prav z imenovanji predstavnikov obrtnišva v Obrtno zbornico. Posledica tega je, da se obrtnišvo sprašuje, kako je moglo priti do tega, da naj predstavljajo obrtniške interese obrtniki, ki jim je nepoznano delovanje obrtniških organizacij, ki se v obrtniških organizacijah niso udeleževali, niti imajo zato kakršno koli delo za seboj. Menda je bolj važno, da predstavljajo obrtniške interese ljudje, ki nimajo nikakihkušenj iz obrtniških društev in združenj, niti so se dela v teh udeleževali ter tudi ni važno, če jih obrtnišvo pozna, samo da so bili delavci v tistih organizacijah, ki so obrtniške težnje in zahteve vedno ovirale.

Obrtnišvo se čudi dejstvu, da so imenovani za člane Obrtne zbornice ljudje, ki so se borili proti samostojnosti obrtnišva in proti Obrtni zbornici, kar so tudi še ob ustanovitvi Obrtne zbornice zapisali. Hitro pa bo zadeva jasna, če vemo, da je bil tudi pri tej priliki med najhujšimi političnimi nasprotniki sklenjen sporazum, ki kompromisno, izključno le določa po posredovanju zakulisnih faktorjev razmerje številu pristašem vladajoče politične skupine in pristašem opozicijske skupine v Obrtni zbornici. To je vzrok, da izgleda obraz prvega samostojnega obrtniškega foruma politično in ne obrtniško. To je potrebno, da obrtniki vedo in se ne čudijo pestro pobarvanemu sestavu članov Obrtne zbornice; saj pri tem ni odločala obrtniška volja, ampak le strankarski interesi, pri čemer gledata tako JRZ kakor JNS, da imata odločujoč vpliv in zato so bili izbrani ljudje, ki naj ga zastopajo, kar nam je dokaz

nova uprava Obrtne zbornice. Borili smo se vedno, kar je bilo in ostane naše načelo, proti vmešavanju političnih strank v izraženo stanovske zadeve in vprašanja. Vsak stan naj sam odloča o svojih zadevah, kar je najbolj prav, kajti ni naravno ali prirodno, da bi se n. pr. obrtniki vmešavali v advokatske, duhovniške ali sploh zadeve drugih stanov, ker bi nam pristojnost zato le-ti kaj hitro odrekli, kar je tudi razumljivo. Ali v obrtniških zadevah pa mora biti obratno, zato je prirodno, da zadeva tako ne funkcionira, kakor bi morala. Zaradi tega naš trdovraten boj in borba proti vsem, ki se mešajo s škodljivimi nameni v zadeve stanov, ki jih pri svojem naravnem razvoju in napredku samo ovirajo. Dokaz temu so prav tiste pokrajine v naši državi, na katere so nas vedno opominjali, češ kako je tamkaj obrtnik nazadnjaški, o čemer pa smo se prepričali, da ni tako, temveč je obrtnik znatno naprednejši od nas in tudi mnogo samozavestnejši, ker stranke ne izrabljajo stanov za njih oviranje, ampak za napredek.

Vsaka politična stranka si je svestna, ako je njeno delo uravnano po pravih tirnicah, da je njena dolžnost biti širokogrudna nasproti vsem stanovom in da vse enako podpira v njih stremljenjih za izpopolnitvijo in napredkom. Narodna radikalna stranka, kot stranka tradicije, je zgovoren dokaz tega dela, kajti baš večinska stranka je prinesla srbskemu obrtništvu že leta 1910. v mali Srbiji za tiste razmere napreden Obrtni zakon, pa tudi ustanove Obrtnih zbornic, katerih blagodejen vpliv na vse gospodarstvo pozitivno čuti tudi naše obrtnišvo. Tako je vseskozi postopala Narodna radikalna stranka, ki se ni mešala v notranje zadeve posameznih stanov, pri čemer je bila še posebno svesta si načela, da je obrtnišvo temelj države!

Pri nas v Sloveniji pa smo v vseh ozirih malomeščani, kar se izraža tudi v delih naših strankarskih politikov, ki so dosledni na javnih zborovanjih in v časopisih v tem, da zastrupljajo narod v medsebojni borbi do neizprososti, ki se tako ob našem malem številu naroda po nepotrebnem vprav razkraja in dokazuje brezbriznost. Kar vse se vnaša v delu na političnem polju za slabitev moči ljudstva, prav isto se še s posebno vnemo izvaja po stanovih, kar je samo majhen odlomek prikaza, kako se zapostavlja naše nekoč napredno obrtnišvo.

V tem pogledu še kratko pripombo:

Tudi s stališča napredne javnosti postopek JNS ni razumljiv. Čemu se je trudila napredna mladina za koncentracijo naprednih sil, če skupina, ki je to delo svoje mladine odobrila, prodaja napredne interese pri vsaki priliki za malenkostno strankarsko korist, ki je tudi le navidezna? Tako se napredna fronta ne dela!

To je bilo potrebno napisati ob priliki imenovanja prvega predstavništva Obrtne zbornice v Ljubljani, ker smatramo, da je naša kritika na mestu in da se da še marsikaj popraviti. Stranke pa, ki so za to priliko ponovno dokazale svoje nepravilno postopanje, ki bije vsemu v obraz, naj se zavedajo, da to ni v korist obrtniškega stanu, niti narodni skupnosti.

Dr. Vidan O. Blagojević, advokat, Beograd:

Narodno radikalna stranka in ureditev države

Narodno-radikalna stranka je vedno zastopala načelo, da se ne more vladati narodu brez njega in proti njemu. Osnovno načelo je bilo vedno delo z narodom in za narod. Zato je zahtevala kot prvi pogoj narodne vladavine narodno samoupravo. Ta zahteva je bila simbolično predstavljena na praporu, ki so ga nosili v Kragujevcu februarja 1876 ob zmagi pri občinskih volitvah, ko je bil izvoljen Pera Velimirović za predsednika te občine. Zato je tudi leta 1881. nazvala svoje strankarsko glasilo «Samoupravo», beseda, ki ostane najvišji cilj stranki kljub temu, da so jo uzurpirali razni disidenti, renegati ali izdajniki stranke. Naša najsvobodnejša ustava iz leta 1888., ki je v glavnem delu radikalnih ideologov, je tudi vzela samoupravo kot osnovo narodne države in jo izvedla v vsej državni upravi od občin navzgor potom svobodomiselnih zakonov in uredb. To načelo je dobilo svoj narodni značaj zlasti po 29. maju 1905, ko je svobodni srbski narod pod vodstvom izvoljenega vladarja kralja Petra I. potom Narodno-radikalne stranke, kateri je načeloval veliki Nikola Pašić, dal izraza svojim stremljenjem in ideologiji jugoslovenskega Piemonta z borbo za osvobodjenje in zedinjenje pomagati hrvatskim in slovenskim rodoljubom.

Ni torej čudno, če je Narodno-radikalna stranka verovala, da bo dalo isto načelo samouprave iste rezultate tudi v razširjeni domovini, spričo česar je to načelo skušala izvesti potom Vidovdanske ustave. Zakaj ni prišlo do teh rezultatov, bo ugotovila zgodovina, in takrat se bo brezdvomno dognalo, da Radikalna stranka ni kriva, če so razni odgovorni in neodgovorni elementi preprečili, da bi široko zamišljene samouprave dovedle do duhovnega in telesnega edinstva troimenega naroda Srbov, Hrvatov in Slovencev. Namesto, da bi imeli danes državo s širokimi samoupravami, ki bi v svojih okvirih imele dovolj prostora za vse avtonomistične tendence, imamo po ukinitvi Vidovdanske ustave in po večcentralistični ustavi iz leta 1931. — en narod, ena država — državo, ki na eni strani priznava Hrvatski državno-pravno stanje na federativni osnovi, na drugi strani pa vzdržuje najkruzejši centralizem. Povsem logično je, da taka situacija ne funkcionira v državnem in pravnem smislu kakor treba in da ne zadovoljava ne Hrvatov, ne Srbov, ne Slovencev. Hrvati zahtevajo razširjenje fe-

derativne osnove Banovine Hrvatske — glej članek dr. P. Digojčiča! — Slovenci žele, da se tudi njim priznajo ista prava in prerogative kakor jih imajo Hrvati, Srbi pa nimajo ne prilike, ne možnosti, da bi se izjavili o državni ureditvi. Zaradi tega molče.

Radikalna stranka, ki centralizma ne smatra kot edino rešitev države, je prva občutila težkoče, ki so nastale v odnosih s Hrvati in njihovimi voditelji takrat, ko se je država postavila na centralistično stališče. Zato ni bilo ne radikalne stranke ne njenih pravih predstavnikov v centralističnih režimih. Izbrala je rajši težki pot opozicije kot oportunistično odobravanje nenarodnih režimov. Zato pa je bila prva, ki je razumela zahteve Hrvatov in je bila vedno prva — pred in po 6. januarju —, ki jim je nudila roko v borbi za osvobodjenje od centralizma. Zato smo videli v pregovorih s Hrvati na prvem mestu Radikalno stranko, videli skupno delo Pašića in Radića, sporazum od 8. oktobra 1937 ter gigantsko borbo pri decembrskih volitvah, ko je bil dr. Maček nosilec državne liste.

Če pa je tudi danes edino pametno načelo državne politike vladanje z narodom in za narod, načelo, za katero je Narodno-radikalna stranka žrtvovala svoje najboljše sinove in vodila najtežje borbe celih 60 let, potem tudi ni dvomiti, da bo sodelovala z vsemi onimi, ki so privravljeni vzeti to načelo za osnovo svoje politike. Hrvatski narod ne bo našel boljše branilca svojih pravic v naši državi od Narodno-radikalne stranke. Predpogoj pa je dokaj enostaven: Pustimo narod, da izpregovori po svojih pravih predstavnikih. To ni težko, ni nemogoče. Potem najdimo državno-pravni okvir, ki ustreza željam in potrebam naroda in rešimo ta problem po željah Srbov, Hrvatov in Slovencev. Radikalna stranka, ki ima samoupravo v svojem programu kot osnovno politično zahtevo, razume vsa avtonomistična stremjenja, a je tudi zaradi svoje avtoritete in politične moči v stanu uresničiti vse ono, kar narod želi. Samo tako izvedena državna ureditev bo definitivna. Narodno-radikalna stranka bo takrat še enkrat odigrala vlogo velike narodne stranke, ki je bila ustvarjena, ki obstoji in ki bo obstajala zato, da koristi Kralju, Narodu in Domovini, tem svojim velikim idealom.

Kakršno delo, takšne posledice

V naslednjem podajamo našim somišljenikom in prijateljem izmed mnogih dva izvlečka iz «Jutarnjega lista» in «Novosti», kakšno mnenje prevladuje v srbskih političnih krogih o disidentski akciji bivšega pravosodnega ministra dr. Lazice Markovića. Ena izjava je tem bolj značilna, ker so jo podali celo nekateri bivši prvaki njegovega pokreta, na kar prav posebno opozarjamo naše prijatelje. — (Op. uredništva.)

«Jutarnji list» z dne 9. februarja t. l. prinaša naslednje:
«Dr. Laza Marković, bivši minister pravde, je imel v Sarajevu nezadovoljno število pristašev. Njegovo grupo, katera se je smatrala kot neko disidentsko zatočišče bivših radikalov, so tvorili večinoma uradniki resora mini-

strstva pravde, neki srbski trgovci in obrtniki, ki so računali, da si bodo na ta način lahko ustvarili neke svoje osebne koristi.

Priznati se mora, da je dr. Marković za časa svojega ministrovanja nagradil mnoge sebi vdane pristaše. Še pred nekaj dnevi so njegovi ljudje računali na položaje v sarajevski mestni upravi in na položaje v mestni hranilnici, a so bili naenkrat razočarani.

Kljub temu, da se je že davno govorilo, da bo dr. Marković moral odstopiti s svojega položaja, je njegov nagli odstop nalletel v našem mestu na najrazličnejše komentarje. Za dr. Markovićem žaluje samo nekaj ljudi, kateri so se v preteklosti izkazali kot politični skakavci in

mešetarji. Njegov odhod s položaja ministra pravde je na drugi strani izzval veliko zadovoljstvo, ker je splošno znana stvar, da je bil on velika ovira za oživetje narodnega sporazuma. Neobjektivnost dr. Lazice Markovića občutijo ravno uslužbenci in uradniki ministrstva pravde v teh krajih, kateri se niso hoteli ukloniti njegovi politiki.»

«Novosti» z dne 20. februarja t. l. pa prinašajo naslednje:

«Prvaki radikalne grupe dr. Lazarja Markovića gg. Jovan Petrović, Mita Moimirović, Borislav Radovanović, Vasilije Becić, Radovan Arsenijević, Živadin Radivojević, Vojislav Arangelović, Sima Stefanović in drugi predstavniki iz raznih krajev države so podali izjavo, katera se glasi: Obveščamo vse naše politične tovariše, da od danes naprej odrekamo pomoč in naše nadaljnje sodelovanje predsedniku akcijskega odbora, bivšemu ministru pravde dr. Lazarju Markoviću. Razlogi za to našo odločitev so take narave in tolikšni, da jih ne moremo iznesti v eni sami izjavi, temveč bomo naše prijatelje obvestili o njih s posebno okrožnico. Za sedaj samo toliko povemo, da so bili naši poskusi, da dr. Markovića povrnemo na

pot, po katerem je započela naša akcija, zaman. Zaman smo se trudili, da bi spoštovali stranke in da ne bi predpostavljali osebnih interesov svojih prijateljev interesom stranke. S svojim delom in težnjami, da iz našega pokreta napravimo osebno svojino, nas je s samovoljno izbiro sodelavcev zelo razočaral. Zadnje mesece so se pričeli množiti pojavi, da našemu pokretu odvzamejo njegovo moralno obeležje. Za vse to je kriv dr. Marković. Preko ene grupe nedorastlih, od njega izbranih sodelavcev, je izvajal stvari, katere so prinesle veliko škodo naši akciji in njenemu ugledu. Mi nimamo nobene volje, da bi še nadalje nudili sodelovanje za tako delo ter ostanemo verni osnovnim smernicam našega pokreta: narodnemu sporazumu in potrebi zedinjenja radikalov.»

Komentarja k tej stvari se nam ne zdi potrebno dodajati, ker smo mi že davno prej označili karakteristiko akcije dr. L. Markovića. Veseli nas pa samo to, da se vsi dogodki okoli te zadeve razvijajo skladno z našimi napovedmi in svoječasnimi domnevmami.

Nevarno je zlorabljeni srbsko privrženost državi

«Napred», glasilo dr. Ilića, je objavil članek o Srbiji in njihovi predanosti za državo, v katerem beremo tudi te besede: «Sedaj prihaja perioda, v kateri je treba dobro odpreti oči. Srbi trpe in požirajo. Vedo, da je vojna povsod okoli nas. Razumejo, da mnogo mora biti, kakor je. Toda, ker dobro razločujejo, uvidevajo, da je mnogo, kar ne mora biti tako, kakor je. Zadnje mesece se dogajajo neke stvari, ki bodo omajale ravnotežje srbskega duha. Narod se je odzval vsem pozivom, vojaškim in državljanjskim, izpolnil je vse dolžnosti, razumel je mnoge nerazumljive in nerazumne ukrepe. Hudo pa bo, če narod ne bo več razumel. To morajo imeti pred očmi srbski in hrvatski politiki. Videz je, kakor da se preveč zanašajo na privrženost, ki jo imajo Srbi do države. Nikjer ni treba pretiravati. Vse ima svoje meje, pa tudi potrpežljivost srbskega naroda. Država mu je največja svetinja: vojska mu je velika naša sila, ki jo je treba varovati; ve, da oblast mora biti in da je treba ubogati; razume, da se v vojnem času ne sme vse

pisati v listih in da se cene nekaterim kmečkim proizvodom maksimirajo, pa čeprav niso maksimirane cene tistih predmetov, ki jih kmet kupuje in ki so zanj neobhodni kot kruh. Toda narod pravi: država je zaradi naroda močna samo tako dolgo, dokler jo je narod voljan braniti in hraniti. Oblast mora biti oblast, vojska — vojska, služabnik — služabnik; kakor vojak služi, tako davkoplačevalec plačuje davek, delavec dela, kmet orje in koplje. Toda tudi veliki, ne samo mali. Kakor so Srbi, zlasti Srbijanci prvi čutili, kaj je treba storiti, da se popravi stare napake, tako bodo tudi prvi videli, kaj ni na mestu: zloraba pravic, izkoriščanje narodne ljubezni za državo, nepotrebna strogošt, nekaznovane opustitve in nezasluzeni dobički, nesorazmerje žrtev in nagrad. Srbi so bitno politični narod. Njih je treba vprašati in poslušati. Kot vsi kmetjski sinovi so tudi oni potrpežljivi, toda kot vsem južnjakom jim lahko prekupi. Modro je izkoriščati moč naroda; nevarno je zlorabljeni njegovo privrženost državi.»

Gospodarski pogledi

Nad vse resni dogodki, ki se odigravajo na svetovni pozornici, so težko prizadeli tudi našo državo, čeprav zaenkrat šele posredno. Najtežje posledice evropskih in vobče svetovnih peripetij so se pokazale predvsem v našem gospodarskem življenju, ki še daleč ni organizirano tako čvrsto in solidno, da bi moglo brez škode in brezskrbno preiti skozi zagato, v katero se je poglala ostala Evropa. Kakor gospodarske osnove drugih vojujočih in nevojujočih se držav, so se tudi temelji jugoslovenskega narodnega gospodarstva močno stresli in razmajali. Zato nikakor ne more biti odveč, če široko odpremo svoje oči in skrbno razbrskamo rane, ki nam jih je zadala brezobzirna ostrina nevesele, mračne sedanosti.

Od začetka nove svetovne vojne pa vse do danes je bitje ožila našega gospodarskega uvoza stalno in vedno vidnejše pojemalo, dočim se je izvoz nenormalno stopnjeval. Gospodarsko velpomembni dogodki in pre-

kucije so nas zatekali absolutno nepripravljene, saj nihče ni mogel slediti njihovemu besnemu drvenju in trenutnemu spreminjanju. V ospredju splošnega gledanja in razmotrivanja so se vrstili predvsem krvavi vojni dogodki, forsirani z vsemi mogočimi pridobitvami in iznajdbami moderne vojne tehnike, dočim so vsi narodi na gospodarske abnormalne spremembe gledali le površno, nekako otroško sramežljivo, zavedajoč se svoje nemoči in nepripravljenosti za take pretrese. Prvotno upanje in optimistično pričakovanje, da bo nova vojna končana že v nekaj kratkih mesecih ali najpozneje v enem letu, se je izkazalo docela jalovo. Usodna napačnost takega zelenega upanja in neutemeljenega optimizma pa je istočasno v tem, da nismo hoteli niti gledati vseh gospodarskih skrbi in pretečih nevarnosti, ki so se vtihotapljevale v naš narodni in državni dom skozi nešteto lukenj in špranj, ki so nam ostale kot zla dediščina še od mnogih

predvojnih gospodarskih in političnih režimov.

Ko je naposled napočil čas, ko ni bilo več mogoče prikrivati pred svetom in pred seboj težekega, da ne rečemo skoro katastrofalnega stanja, smo morali pogledati resnici v oči in napraviti nekako splošno bilanco dosedanjega gospodarjenja, obenem pa smo bili dolžni tudi proučiti vse možnosti, kako splavati vsaj na površje in, če mogoče, tudi na suho, na varno.

Pljuča vseh večjih, gospodarsko naprednih in dobro organiziranih držav, ki so jih predstavljala svetovna morja, so bila naenkrat ne le zaprta, temveč vsestransko razrezana z blokadami, kakršnih človeška zgodovina doslej še nikdar ni mogla zabeležiti. Svetovni kontinenti so izgubili vse zveze, ustvarjane s silnimi žrtvami in nadčloveškimi napori dolga sto- in tisočletja, med seboj in države so bile prisilno navezane, živeti le od dela lastnih rok in od doprinosa lastne zemlje. Najtežje je bila prizadeta Evropa. Razne gospodarske avtarkije so se izkazale povsem iluzorne in usodne posledice so se morale prav kmalu neogibno pojaviti. Pričele so padati države za državo, močnejše sile so se brez sentimentalnosti vrinjevale za gospodarje slabejšim okrog sebe, obenem pa so na škodo teh malih in najmanjših nasičale svoje potrebe in mašile razpoke lastne gospodarske nedoraslosti, močno potencirane s tisočeriimi nevesečnostmi in strahotami vojne pošasti.

Mimo tega je vojna angažirala v svojem krvavem aparatu ogromne človeške množice in je z eno samo potezo iztrgala iz gospodarstva vseh držav neizmerno delovno silo, bodisi da jo je vrgla v strelske jarke, v tanke, v letala in na bojno ladjeve, bodisi da jo je mobilizirala kot pripravo za vsako eventualnost.

Mednarodni kredit je docela izgubil in ga je v najskromnejšem zamenjal pojem dvostranskega klirinškega poslovanja in obračunavanja, dočim o kakih mednarodnih posojilih in kakršnih koli drugih finančnih operacijah ni moglo biti niti govora. Zavedamo se, da smo le z največjimi težavami in z nadčloveškim samozatajevanjem jedva prebrodili preteklo gospodarsko leto. Da smo to dosegli, se moramo zahvaliti predvsem sorazmerno znatnim rezervam in zalogam, ki so nam ostale iz prejšnjih let, deloma pa gre zasluga za to tudi izredno nizkemu življenjskemu standardu naših širokih ljudskih slojev, ki so se omejili v vsem tako zelo, kakor se ni in se ne bo mogel omejiti noben drug narod v Evropi. Omejitev, kakor smo jih prakticirali preteklo leto pri nas, so drugod v civiliziranem svetu absolutno neizvedljive. Da smo prebrodili hudournik lanskega vojnega leta, gre zahvala tudi nadnormalno visoki moralni discipliniranosti našega naroda, ki je pravilno razumel, kakšne žrtve so potrebne za ohranitev naše nevtralnosti in samostojnosti. Celotne velike vremenske katastrofe, ki so se vrstile druga za drugo vse leto že od leta 1939. dalje, suša, poplave itd., niso mogle vreči naših ljudskih množic iz tečajev rednega življenja.

Zato nas v letošnjem letu, ko stojimo na pragu pomladi in novega dela zlasti na poljedelskem področju, ne čaka nič drugega, kakor da sledimo v pogledu samopremagovanja in žrtvovanja v običnem interesu samim sebi in da poskušamo s še pridnejšim delom in setvijo povečati donos prirode za svojo samoohranitev, če nas seveda ne bodo prehiteli kaki nepredvideni dogodki.